

סוגיית "מתוך"

המלאכות שהותרו מכוח "מתוך"

ט"ו (א"א ס"א 38)

כל מלאכה האסורה בשבת אסורה ב"ט, חוץ ממלאכת אוכל נפש דכתיב אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם ותנן אין בין י"ט לשבת אלא אוכל נפש בלבד שמותר ב"ט, וחוץ מהוצאה והבערה שמתוך שהותרו לצורך אוכל נפש הותרו נמי שלא לצורך.

ערך השולחן (א"א 38, י"ט-י"ז)

והנה לשיטת רש"י ותוס' והרא"ש אמרינן מתוך בכל המלאכות שהן לצורך אוכל נפש, אבל שיטת הרמב"ם הוא דלא אמרינן זה רק על מלאכת הוצאה והבערה... [וצ"ל שלא היתה בגירסתו בגמ' י"ב: הבערה ובישול אינה משנה אלא הבערה לחוד וכן משמע ממה דסיים שם ה"נ לא אמרינן מתוך שהותרה הבערה לצורך וכו' דאי ב"ה וכו' מתוך שהותרה הבערה לצורך וכו' ולא אמר בישול ע"ש]: וטעמו נ"ל מדלא מצינו בגמ' סברא זו דמתוך אלא בשני מלאכות אלו וסברא גדולה יש לחלקם מכל המלאכות לענין י"ט משום דגם בשבת אף שנכללו בכלל לא תעשה מלאכה מ"מ יש עליהם מקראות בפ"ע דהוצאה ילפינן בשבת ריש הזורק מוצו משה ויעבירו קול במחנה וכמ"ש התוס' ריש שבת [ב'. ד"ה יציאות] דמשום דהוצאה מלאכה גרועה היא לפיכך אם לא היה על זה מקרא מיוחד לא הוה כילינן ליה בכלל דמלאכות ע"ש ובהבערה יש קרא דלא תבערו ואע"ג דמהך קרא ילפי תנאי אם הבערה ללא יצאת או לחלק יצאת מ"מ סוף סוף יש עליו מקרא בפ"ע דמשמע דווקא ביום השבת.

נחיצה נח"כ (יו"ט 210, א. 3)

המכוון אצלי בדעת רבינו כך הוא מלאכה שחייבין עליה בשבת ואותה מלאכה היא שלא לצורך אכילה אם עשה אותה ב"ט לוקה חוץ מן ההוצאה וההבערה שאע"פ שאינן לצורך אכילה אינו לוקה ואפילו עשאו שלא לצורך אכילה. ופירוש מלאכה שהיא שלא לצורך אכילה נתבאר בדברי רבינו שכולל כל מלאכה שאינה נעשית באכילה ושתייה וא"כ היה מן הדין שיהיו הבערה והוצאה נאסרין כמו כתיבה ואריגה אלא שמתוך שהותרו לצורך אכילה הותרו שלא לצורך... אבל שאר מלאכות שאינן לצורך אכילה, כגון הכתיבה וההריסה והאריגה והבנין, אפילו עשאו לאכילה לוקה, ושאר המלאכות שהן באכילה כגון שחיטה ואפייה אפילו עשאו שלא לאוכלן אינו לוקה כמו שיתבאר בפרק זה ושם בשל לכותים או לצורך חול אינו לוקה. ולבאר יחוד ההוצאה וההבערה מן הגמרא שנינו פ"ק דיר"ט (ביצה י"ב) ב"ש אומרים אין מוציאין לא את הלולב ולא את הקטן ולא את הס"ת לרה"ר וב"ה מתירין ואסיקו דב"ה סברי דאמרינן מתוך.

פני יהושע (ביצה י"ב ע"א)

ובתחלת העיון היה נראה לי דדעת הרמב"ם דבכה"ג לא שייך לומר מתוך אלא דוקא אותה מלאכה גופא דשייך באוכל נפש מותר לו לעשות אותה מלאכה גופא אף שלא לצורך כגון שחיטה ואפייה וכדומה שמותר לשחוט ולאפות אף שלא לצורך, משא"כ בבונה בנין שאינו מין אוכל נפש לא שייך מתוך... אבל קשיא לי... לכך נראה דלעולם אמרינן מתוך אפילו היכא שלא הותרה באותו ענין עצמו.

עבור איזה צורך הותרו המלאכות מכוח "מתוך"?

פ"ט (ביצה י"ב ע"א)

אלא מדלא אפלונו באבנים - שמע מינה דלכולי עלמא יש הוצאה ליום טוב, אלא שמן התורה הותרה לצורך, ובית הלל אית להו כיון דהותרה לצורך הותרה מן התורה לגמרי, אלא רבנן גזור במידי דהוי טרחא דלא צריך, כגון אבנים, אבל בקטן וספר תורה, דצריכין להו ביום טוב - לא גזור.

א"א (ביצה י"ב ע"א 38, ה"ג)

דוקא בהוצאה שיש בה צורך י"ט קצת אמרינן מתוך שהותרה לצורך י"ט דכל אוכל נפש מותר הותרה נמי שלא לצורך אוכל נפש הואיל ואיכא צורך מקצת שיש צורך י"ט. אבל שלא לצורך י"ט כלל ודאי דאסור מן התורה, כגון אופה מ"ט לחול ומוציא אבנים דליכא לא צורך נפש ולא שמחת י"ט חייב מדאורייתא, וכי פליגי ב"ש וב"ה בדברים שאינן לצורך אוכל נפש ואיכא בהן צורך י"ט קצת כגון קטן למולו דהמצוה נקראת צורך יום טוב ולולב לצאת בו וס"ת לקרות בו.

יראים (סו"מ 33 [320ס י"ג] - ק"א. וכך גם שיטת רבינו א"א)

ומלאכת מצוה מתוך שהיא הנאת נשמה מותרת, כדנתן בביצה פ"א [י"ב א'] בש"א אין מוציאין את הקטן ולא את הלולב ולא את ס"ת לרה"ר וב"ה מתירין פ' קטן למולו לולב לנענע בו ס"ת לקרות בו, ומסקינן טעמא דב"ה משום שהותרה הוצאה לצורך הנאת הגוף הותרה נמי שלא לצורך הנאת הגוף אך שיהיה להנאת הנשמה. פי' מתוך וכו' מתוך אותו מקרא עצמו שאתה למד היתר הנאת הגוף אתה למד היתר הנאת הנשמה דאך אשר יאכל לכל נפש כתיב פי' שיהנה לכל נפש.